

СТЕПАНОВА Т.В.

професор кафедри адміністративного та господарського права
Одеського національного університету імені І.І.Мечникова, кандидат
юридичних наук, доцент

СТОРОНИ В ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Обов'язковими суб'єктами господарських процесуальних правовідносин є господарський суд та сторони. При цьому сторони мають значний вплив на хід справи та результати її розгляду, особливо останнім часом, коли законодавець переклав тягар доказування саме на сторони у справі, оскільки відповідно до ст. 38 ГПК України в редакції Закону № 2453-VI від 07.07.2010 р. «сторона або прокурор у разі неможливості самостійно надати докази вправі подати клопотання про витребування господарським судом доказів».

Проте, аналіз чинного законодавства та матеріалів судової практики вказує на недостатню дослідженість процесуального положення та статусу сторін у справі.

Сторонами у господарському процесі є юридично заінтересовані особи, матеріально-правовий спір між якими є предметом розгляду і вирішення у господарському судочинстві, дії чи бездіяльність яких щодо іншого учасника (учасників) тягнуть обопільні матеріально-правові або процесуальні наслідки.

Ст. 21 ГПК України надає поняття позивача та відповідача. При цьому відповідачами за даною статтею обґрунтовано визнані «юридичні особи та у випадках, передбачених цим Кодексом, – фізичні особи, яким пред'явлено позовну вимогу», а позивачами – чомусь лише «підприємства та організації, зазначені у ст. 1 цього Кодексу, що подали позов або в інтересах яких подано позов про захист порушеного чи оспорюваного права або охоронюваного законом інтересу». Таким чином, фізичні особи, не зареєстровані у встановленому порядку в якості суб'єктів господарювання, хоча і мають право бути учасниками господарських справ за ст. 1 ГПК України, проте відповідно до ст. 21 ГПК не можуть бути у справі позивачами. Проте вказане суперечить іншим нормам ГПК та судовій практиці господарських судів, оскільки у справах про банкрутство, справах, що виникають з корпоративних відносин, справах у спорах

щодо обліку прав на цінні папери, справах у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого порушено справу про банкрутство, у тому числі справи у спорах про стягнення заробітної плати, поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, позивачем часто (а по деяких категоріях – завжди) виступають фізичні особи без реєстрації в якості суб'єктів господарювання. Враховуючи вищезазначене, формулювання ст. 21 ГПК України щодо позивачів потребує приведення у відповідність до процесуальних відносин, що склалися у цій сфері.

Деякі дослідники вказують, що позивачем у загальному сенсі цього слова є особа, яка подає позов до господарського суду. Проте з таким визначенням не можна погодитися, оскільки не завжди позивач самостійно подає позовну заяву до господарського суду. Іноді замість нього це роблять інші особи (наприклад, прокурор, коли зачіпаються інтереси держави).

2. Найбільш широким колом прав у господарському процесі володіють позивач, відповідач і третя особа з самостійними вимогами на предмет спору. Причому слід визнати, що вказані назви таких учасників є певною мірою умовними, оскільки кожен з них, виходячи з позиції та вимог інших учасників, може перетворитися в іншого учасника, не змінюючи назву свого положення в господарському процесі.

Наприклад, позивач у випадку подання відповідачем зустрічного позову формально залишається позивачем, але за вказаним зустрічним позовом стає фактично відповідачем. Тобто, він отримує права на застосування різноманітних процесуальних засобів захисту, властивих відповідачеві: може подавати заперечення проти зустрічного позову, укладати мирову угоду щодо вимог зустрічного позову, визнавати такий позов повністю або частково. Лише одна відмінність такого фактичного статусу в тому, що не можна подати зустрічний позов на зустрічний позов, тому позивач може лише змінити / доповнити власний позов у даній справі з урахуванням вимог та обґрунтувань зустрічного позову.

Аналогічним чином складається ситуація при вступі в процес третьої особи з самостійними вимогами на предмет спору. З урахуванням того, до обох або лише до однієї з сторін спору (що трапляється значно рідше) подано позовні вимоги, вказана сторона або сторони спору перетворюються фактично у відповідачів за цим

новим позовом. Причому відповідачем стає і позивач, і відповідач у справі, якщо до них обох подано позовні вимоги третьою особою з самостійними вимогами на предмет спору. І в такому випадку обидві сторони отримують права відповідача стосовно позову третьої особи. І в даному випадку позивач також, в силу свого первісного статусу, позбавлений права подачі зустрічного позову, а може змінити або доповнити первісний позов, а відповідач, на нашу думку, зберігає право на подачу зустрічного позову до третьої особи з самостійними вимогами на предмет спору, оскільки в процесі остання користується правами позивача і, відповідно, у відносинах з нею відповідач залишається в процесуальному положенні відповідача з належними йому правами та обов'язками. Вважаємо, що протилежне значно ускладнюватиме процес. Дійсно, якщо третій особі надано право подавати позов у вже виниклому процесі, то нелогічним видається, якщо зустрічні вимоги відповідача у даній справі не зможуть бути розглянуті та таким особам необхідно буде для захисту своїх прав і законних інтересів подавати окремі позови, утворюючи паралельні процеси, тісно пов'язані з вказаною справою за предметом спору та доказовою базою.

З урахуванням вищезазначеного та за аналізом норм чинного ГПК України можна дійти висновку, що позивач, відповідач та третя особа з самостійними вимогами на предмет спору володіють однаковими правами та виконують однакові обов'язки при поданні позову, при розгляді господарської справи у суді першої інстанції та при перегляді судових актів у господарському суді.

ТКАЧУК А.С.

к.ю.н., ст. викладач кафедри правознавства
Одеського національного економічного університету

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Кожна людина стикається з потребою у правовій допомозі. Стаття 59 Конституції України забезпечує право кожного на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно [1]. Надання безоплатної правової